

การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และอนุรักษ์

แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร

The Development of Cognitive Learning Process to Create and Preserve Archeological in Kamphaeng Phet Province

พระราชวรเชษฐ (วีระ วรปัญญา)*

Phra Rajavachirametee (weera worapanyo)

Received: June 18, 2020 Revised: June 30, 2020 Accepted: June 30, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รวบรวมองค์ความรู้ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยู่วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเพื่อสร้างกระบวนการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยู่วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายในชุมชน ด้วยกระบวนการ “3E-Model” จากการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีใน จังหวัดกำแพงเพชร โดยยู่วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีกระบวนการเริ่มต้นจากวิธีการรวบรวมองค์ความรู้ การดำเนินงานลงพื้นที่การศึกษาแหล่งโบราณคดี การดำเนินงานลงพื้นที่สัมภาษณ์ ศึกษาชุมชนตามแหล่งโบราณคดี การรวบรวมและสรุปองค์ความรู้ และการตรวจสอบองค์ความรู้ ทำให้ได้ องค์ความรู้ว่า แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ มีอายุความเก่าแก่ มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนกระบวนการการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีกระบวนการเริ่มต้นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีร่วมกับชุมชน

* หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพระบรมธาตุ อำเภอมะเอยีร์ จังหวัดกำแพงเพชร Wat Borommathat Academic Service Unit, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

และการลงพื้นที่ปฏิบัติการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการสร้างกระบวนการ พร้อมกับนำเสนอข้อมูลทางด้านโบราณคดีให้ชุมชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีมากขึ้น ในการปฏิบัติการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนยังพบว่า มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนให้ความสนใจและร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก

คำสำคัญ (Keywords): แหล่งโบราณคดี; การพัฒนาองค์ความรู้; กระบวนการเรียนรู้; การอนุรักษ์

Abstract

Research The development of cognitive learning process to create and preserve archeological in Kamphaeng Phet province aims to study gathering knowledge and learning process related to historical and archeological in Kamphaeng Phet province research by young historic district and to the conservation of the archaeological in Kamphaeng Phet province participation of the community making process “3E-Model”. The studied showed that the learning process involves historical and archeological Nakorn Chum subdistrict research by young historic district the process begins with the gathering of knowledge. The archaeological area of Nakorn Chum subdistrict. The interview area a community-based study of archeological Nakorn Chum subdistrict to collect and summarize knowledge and inspection knowledge. It was the knowledge that Archaeological sites in Kamphaeng Phet Province are spread over different areas. Old age It is important in history, art and community learning. The archaeological conservation in Kamphaeng Phet province the participation of the community with the start of the workshop to brainstorm on the conservation of archaeological resources and community participation and the area of operation the learning process in the conservation of archaeological resources without the participation of the community. Research by Young historic district, was instrumental in the creation process. Along with the presentation of data to the archaeological community has come to understand and appreciate the importance of conserving archaeological

more. In the learning process in conservation of archaeological resources by engaging community has found. There are government agencies Both private and public sector in Junction City and the neighboring district of attention and a lot of activity.

Keywords: Archaeological site; The Knowledge Development; The learning process; conservation

บทนำ (Introduction)

จังหวัดกำแพงเพชรประกอบไปด้วย 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองกำแพงเพชร พรานกระต่าย ลานกระบือ ไทรงาม ทรายทองวัฒนา บึงสามัคคี ขาณุวรลักษบุรี คลองขลุง ปางศิลาทอง คลองลาน และโกสัมพีนคร กำแพงเพชรเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญจังหวัดหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เนื่องจากว่าเป็นที่ตั้งของเมืองกำแพงเพชรและเมืองนครชุม เมืองโบราณขนาดใหญ่และมีบทบาทความสำคัญมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2555) นอกจากนี้ยังมีเมืองโบราณขนาดเล็กอีกหลายเมืองที่กระจายตัวในเขตจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งริมสองฝั่งแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านพื้นที่จังหวัด นอกจากนี้แม่น้ำปิงจะเป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่ไหลหล่อเลี้ยงผู้คนในจังหวัดมาช้านานแล้ว แม่น้ำปิงยังเป็นเส้นทางคมนาคมโบราณสำคัญระหว่างเมืองเชียงใหม่ เมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา กับกรุงศรีอยุธยา เมืองหลวงของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ความเป็นเส้นทางคมนาคมโบราณเริ่มปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-14 พื้นที่ตอนในภาคพื้นทวีปได้มีการมีการสร้างเมืองหรือชุมชน (ลำพูน) ขึ้นในลุ่มแม่น้ำปิง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2552: 70) โดยแรงผลักดันหรือสนับสนุนจากเมืองละโว้ (ลพบุรี) ซึ่งอยู่ใกล้กับคาบสมุทรหรือใกล้ทะเล ระหว่างเมืองทั้งสองซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งในเชิงเศรษฐกิจและด้านการค้า ได้มีแม่น้ำปิงเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญเชื่อมต่อระหว่างกัน

ข้อความในตำนานยุคหลังที่เขียนขึ้นในล้านนาอย่างชินกาลมาลีปกรณ์ก็แสดงให้เห็นว่าระหว่างเมือง หรือชุมชนกับเมืองละโว้ได้ใช้แม่น้ำปิงเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างกัน กล่าวคือ เมื่อฤๅษีสฤตสร้างเมืองหรือชุมชนเสร็จก็ได้จารหนังสือลงในใบลานผูกติดไว้ที่กอไผ่กอหนึ่งให้ลอยตามแม่น้ำปิงลงไปส่งไปให้ฤๅษีสฤกทนต์ที่เมืองละโว้ ครั้นเมื่อฤๅษีสฤกทนต์อ่านเสร็จแล้วก็ให้นำนั้นกลอยทวนแม่น้ำปิงกลับ และเมื่อพระนางจามเทวีเดินทางจากเมืองละโว้พร้อมไพร่พลบริวารทั้งหลายขึ้นไปครองเมืองหรือชุมชนก็ได้ลงเรือมาตามแม่น้ำปิงเป็นเวลา 7 เดือนจึงถึงเมืองหรือชุมชน (แสง

มนวิฑูร, 2515: 92) ตำนานดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญของแม่น้ำปิงในสมัยทวารวดีได้เป็นอย่างดีครั้งในสมัยอยุธยา แม่น้ำปิงถูกใช้เป็นเส้นทางเดินทัพจากกรุงศรีอยุธยาขึ้นไปยังอาณาจักรล้านนา เช่น ในปี พ.ศ.1999 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถให้แต่งทัพขึ้นไปเอาเมืองลี้สบเถิน ครั้งนั้นเสด็จหนุนทัพขึ้นไปตั้งทัพหลวงที่ตำบลโคน (ปัจจุบันคือบ้านโคน ตำบลคณที อำเภอมืองกำแพงเพชร ริมฝั่งแม่น้ำปิง) (กรมศิลปากร, 2542: 215) และ พ.ศ.2088 สมเด็จพระชัยราชาธิราชเสด็จไปตีเมืองเชียงใหม่ก็ทรงตั้งทัพชัยที่เมืองกำแพงเพชร ก่อนที่จะยกไปเมืองเชียงทองและเมืองเชียงใหม่ (กรมศิลปากร, 2542: 220-221) เป็นต้น ซึ่งผลกระทบจากการเป็นเส้นทางคมนาคมโบราณได้ส่งผลให้ในบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงได้เกิดชุมชนโบราณขึ้นมาหลายแห่ง เช่น ชุมชนโบราณเมืองไตรตรังซ์ อยู่ในเขตตำบลไตรตรังซ์ อำเภอมืองกำแพงเพชร เป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ 3 ชั้น มีขนาด 840 x 800 เมตร ลักษณะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันตก ภายในบริเวณเมืองมีแหล่งโบราณคดีสำคัญ 2 แห่ง คือ วัดเจติยเจ็ดแถว และวัดพระปรารค์ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2552: 379) ส่วนภายนอกเมืองทางทิศใต้เป็นที่ตั้งของวัดวังพระธาตุ ซึ่งเป็นวัดขนาดใหญ่มีเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นประธานของวัด

ชุมชนโบราณเมืองคณที อยู่ในเขตตำบลคณที อำเภอมืองกำแพงเพชร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันออก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่พบวัดโบราณและโคกเนินในบริเวณวัดปราสาทและวัดกาทิ้ง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2552: 380) นอกจากนี้ภายในวัดปราสาทยังมีพิพิธภัณฑสถานวัดปราสาทซึ่งเป็นที่เกิดรวบรวมโบราณวัตถุที่พบภายในเขตชุมชนโบราณเมืองคณทีด้วย (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2555: 2) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จมาทอดพระเนตรและทรงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นที่ตั้งของเมืองคณทีที่ปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหง (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2526: 10) และเป็นตำบลบ้านโคนในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (กรมศิลปากร, 2542: 215) ชุมชนโบราณเมืองบางพาน-บ้านพรานกระต่าย ชุมชนโบราณเมืองบางพาน อยู่ในเขตตำบลเขาคีรีส อำเภอพราณกระต่าย เป็นชุมชนโบราณรูปร่างค่อนข้างกลม มีคูน้ำและคันดินล้อมสามชั้น เป็นเมืองที่มีศิลาจารึกกล่าวถึงว่าทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองมีเขานางทองตั้งอยู่กลางทุ่ง บนยอดเขานี้มีซากวัดโบราณ มีฐานเจดีย์ทรงดอกบัวตูมมณฑปพระพุทธบาทที่พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ทรงประดิษฐาน เมืองบางพานตั้งอยู่บนเส้นทางพระร่วงจากเมืองกำแพงเพชรไปยังเมืองสุโขทัย (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2552: 370) แต่ต่อมาชุมชนแห่งนี้ถูกทิ้งร้างจากภาวะสงครามราวปี พ.ศ.2127 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสันนิษฐานว่าผู้คนส่วนหนึ่งน่าจะย้ายไปอยู่ที่บริเวณบ้านพรานกระต่าย ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอ

พรานกระต่ายปัจจุบัน (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2526: 46) โดยมีวัดไตรภูมิเป็นแหล่งโบราณคดีสำคัญของชุมชนโบราณบ้านพรานกระต่าย

ชุมชนโบราณบ้านแสนตอ อยู่ในเขตบ้านแสนตอ ตำบลแสนตอ อำเภอลำลูกเกดบุรี ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันตก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่ปรากฏแหล่งโบราณคดีอยู่ในวัดสว่างอารมณ์ ซึ่งมีพระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะอยุธยาตอนปลาย

ชุมชนโบราณบ้านวังไทร อยู่ในเขตตำบลวังไทร อำเภอลองขลุ้ง ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองวังไทร ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำปิงทางด้านตะวันตก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่มีการพบซากวัดกระจายอยู่ตามทุ่งนาชาวบ้าน ภายในวัดอัมพาพนารามได้มีพิพิธภัณฑสถานพระเกียรติวัดอัมพาพนาราม ซึ่งเป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุจำนวนมากที่พบภายในเขตชุมชนโบราณบ้านวังไทร

ชุมชนโบราณบ้านวังแหม อยู่ในเขตตำบลวังแหม อำเภอลองขลุ้ง ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันออก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่ปรากฏแหล่งโบราณคดีอยู่ในวัดจันทาราม ซึ่งมีพระพุทธรูปปูนปั้นและวิหารศิลปะอยุธยาตอนปลาย

ชุมชนโบราณบ้านสลกบาตร อยู่ในเขตตำบลสลกบาตร อำเภอลำลูกเกดบุรี เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่ปรากฏแหล่งโบราณคดีอยู่ในวัดสังคาราม ซึ่งมีพระพุทธรูปปูนปั้นและซากวิหารศิลปะอยุธยาตอนปลาย

แต่เนื่องจากบริเวณชุมชนโบราณและแหล่งโบราณคดีแต่ละแห่งมีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน ทำให้ผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้แหล่งโบราณคดีจำนวนหนึ่งถูกรุกล้ำเพื่อตั้งบ้านเรือน ปรับเป็นพื้นที่ทางการเกษตร และพังทลายไปตามกาลเวลา ที่สำคัญคือการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีของชุมชนหรือประเทศชาติ ความไม่ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งโบราณคดี และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชนบางกลุ่มเมื่อราว 30-40 ปีที่ผ่านมา ได้ทำให้เกิดการรุกรล้ำและทำลายโบราณสถานและพื้นที่แหล่งโบราณคดีหลายแห่ง เช่น แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณเมืองไตรตรึงษ์ เมืองบางพานและเมืองคณฑี และอีกหลายสิบวัดที่ถูกทำลายไปหมดสิ้นจนแทบไม่เหลือร่องรอยให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

จากสภาพดังกล่าว แม้จะมีผู้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณในเขตจังหวัดกำแพงเพชรและข้อมูลเกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดกำแพงเพชรไว้บ้าง แต่งานการศึกษาเหล่านี้ก็ค่อนข้างอยู่ในลักษณะกระจัดกระจายไม่มีการศึกษารวบรวมให้เป็นองค์ความรู้ที่รวมเอาประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดกำแพงเพชรมาไว้ในการศึกษาเดียวกัน อีกทั้งงานการศึกษาที่มีอยู่ก็ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์หรือถูกเผยแพร่ยังประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชรตลอดจนสถานศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรหลายแห่งซึ่งอยู่ในพื้นที่แหล่งโบราณคดี ทำ

ให้ประชาชนและเยาวชนในท้องถิ่นไม่มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ เห็นความสำคัญของแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างและรวบรวมองค์ความรู้เหล่านี้ขึ้นมาอย่างเป็นระบบระเบียบถูกต้องตามหลักวิชาการดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึกในการตระหนักรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ก่อนที่แหล่งโบราณคดีเหล่านี้จะถูกทำลายโดยการกระทำของประชาชนที่ปราศจากความรู้ความเข้าใจ โดยดำเนินการศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดี เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และอนุรักษ์ให้นักเรียน นักศึกษา เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและความภาคภูมิใจ นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจที่ลุ่มลึกในการดูแลและอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นและประเทศชาติแบบมีส่วนร่วมให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษา รวบรวมองค์ความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างกระบวนการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการรวบรวมองค์ความรู้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร จากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยผู้วิจัย และผู้วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่

(1) เอกสารชั้นต้น เช่น ศิลากาจิกร พงศาวดาร ตำนานและเอกสารจดหมายเหตุเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร

(2) เอกสารชั้นรอง เช่น หนังสือต่างๆ ที่ผู้เขียนศึกษาหรือกล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร

(3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีในจังหวัด
กำแพงเพชร

2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี ผู้สูงอายุและภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น

3. การลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม เพื่อเก็บรายละเอียดด้านกายภาพตามแหล่งโบราณคดี
ในจังหวัดกำแพงเพชร ทั้ง 16 แห่ง ในบริเวณ 7 ชุมชนโบราณ

3.2 ขั้นตอนการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. การคัดเลือกยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แบ่งยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นออกเป็น 7
กลุ่ม ตามแหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณจำนวน 7 พื้นที่ จำนวนกลุ่มละ 20 คน

(1) รับสมัครเยาวชนที่สนใจร่วมกิจกรรมยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

(2) คัดเลือกหรือสรรหายุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ได้จำนวน 20 คน ต่อแหล่ง
โบราณคดีในชุมชนโบราณ 1 พื้นที่ เพื่อเป็นกลุ่มที่จะดำเนินการเรียนรู้

(3) ประชุมชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะผู้วิจัย
ผู้ทรงคุณวุฒิ นักโบราณคดี ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสถานศึกษา กลุ่มยุวิจัย
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้แทนศาสนสถาน และผู้แทนชุมชน

2. การเก็บข้อมูลของยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนโบราณแต่ละแห่ง

(1) ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล
ได้แก่ ยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ทีมวิจัย เพื่อรับแนวทางในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล
และสร้างกระบวนการเรียนรู้

(2) ยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3. การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้

(1) ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล เพื่อวิเคราะห์
สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้อง ทีมวิจัย

(2) ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อ
ตรวจสอบองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ยุวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ
ทีมวิจัย

(3) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไของค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ ตามคำแนะนำ
ของผู้เชี่ยวชาญ

4. การสร้างกระบวนการการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

(1) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีร่วมกับชุมชน ได้แก่ ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทีมวิจัย ตัวแทนชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

(2) การลงพื้นที่ปฏิบัติการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี โดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน ณ แหล่งโบราณคดีทั้ง 16 แห่ง ใน 7 พื้นที่ พื้นที่ละ 1 วัน โดยมีกิจกรรมการอนุรักษ์ การพัฒนา และการแลกเปลี่ยนความรู้ในเชิงวิชาการ ผ่านงานการศึกษาของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีนั้นๆ

(3) สรุปและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของแหล่งโบราณคดีทั้ง 16 แห่ง ในบริเวณ 7 ชุมชนโบราณ

3.3 ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการรวบรวมองค์ความรู้ ขั้นตอนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งโบราณคดีโดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และสังเคราะห์การสร้างกระบวนการการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาสรุปรวมเพื่อเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยเป็นการเรียบเรียง การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เป็นรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยนำเสนอในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รวบรวมองค์ความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเพื่อสร้างกระบวนการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายในชุมชน ด้วยกระบวนการ “3E-Model” ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1) กระบวนการเรียนรู้และการให้การศึกษา (E1-Education), 2) การสร้างสรรค์และประดิษฐ์นวัตกรรมในการจัดการ (E2-Engineering) และ 3) การบังคับใช้กฎระเบียบ (E3-Enforcement)

โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษากระบวนการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยอาศัยทั้งจากเอกสาร ที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาทางทฤษฎีและหลักการปฏิบัติที่มีการศึกษาและรวบรวมขึ้น เอกสารทางชุมชนที่มีการจัดทำขึ้น เอกสารประวัติวัด พร้อมทั้งการศึกษาในเชิงการประชุมลงความคิดเห็น การลงพื้นที่ในการสำรวจตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ เพื่อทำการเก็บข้อมูลการสำรวจและทำการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ การสัมภาษณ์ที่ใช้การสัมภาษณ์จาก ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน พระสงฆ์ และเยาวชน

โดยการกระบวนการศึกษาเพื่อหาองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ที่สุดสำหรับการศึกษาและการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ ได้ใช้กระบวนการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อสร้างองค์ความรู้ดังที่กล่าวเอาไว้ จากที่กล่าวไว้แล้วนั้น สามารถที่จะสรุปกระบวนการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

4.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และข้อมูลทั่วไปของแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร

1. แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณเมืองไตรตรังษ์ อยู่ในเขตตำบลไตรตรังษ์ อำเภอเมืองกำแพงเพชร เป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ 3 ชั้น มีขนาด 840 x 800 เมตร ลักษณะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันตก ภายในบริเวณเมืองมีแหล่งโบราณคดีสำคัญ 2 แห่ง คือ วัดเจดีย์เจ็ดแถว และวัดพระปรางค์ ส่วนภายนอกเมืองทางทิศใต้เป็นที่ตั้งของวัดวังพระธาตุ ซึ่งเป็นวัดขนาดใหญ่มีเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นประธานของวัด

2. แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณเมืองคนที อยู่ในเขตตำบลคนที อำเภอเมืองกำแพงเพชร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันออก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่พบวัดโบราณและโคกเนินในบริเวณวัดปราสาทและวัดกาทิ้ง นอกจากนี้ภายในวัดปราสาทยังมีพิพิธภัณฑสถานวัดปราสาทซึ่งเป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่พบภายในเขตชุมชนโบราณเมืองคนทีด้วย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จมาทอดพระเนตรและทรงสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นที่ตั้งของเมืองคนทีที่ปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหง และเป็นตำบลบ้านโคนในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา

3. แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณเมืองบางพาน-บ้านพรานกระต่าย ชุมชนโบราณเมืองบางพาน อยู่ในเขตตำบลเขาตึก อำเภอพรานกระต่าย เป็นชุมชนโบราณรูปร่างค่อนข้างกลม มีคูน้ำและคันดินล้อมสามชั้น เป็นเมืองที่มีศิลาจารึกกล่าวถึงว่าทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองมีเขานางทองตั้งอยู่กลางทุ่ง บนนยอดเขานี้มีซากวัดโบราณ มีฐานเจดีย์ทรงดอกบัวตูม มณฑปพระพุทธบาทที่พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ทรงประดิษฐาน เมืองบางพานตั้งอยู่บนเส้นทางถนนพระร่วงจากเมืองกำแพงเพชรไปยังเมืองสุโขทัย แต่ต่อมาชุมชนแห่งนี้ถูกทิ้งร้างจากภาวะสงครามราวปี พ.ศ.

2127 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสันนิษฐานว่าผู้คนส่วนหนึ่งน่าจะย้ายไปอยู่ที่บริเวณบ้านพรานกระต่าย ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอพรานกระต่ายปัจจุบัน โดยมีวัดไตรภูมิเป็นแหล่งโบราณคดีสำคัญของชุมชนโบราณบ้านพรานกระต่าย และมีแหล่งโบราณคดีถ้ากระต่ายทองเป็นแหล่งโบราณคดีสำคัญ

4. แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณบ้านแสนตอ อยู่ในเขตบ้านแสนตอ ตำบลแสนตอ อำเภอลำลูกขัน จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันตก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่ปรากฏแหล่งโบราณคดีอยู่ภายในวัดสว่างอารมณ์ ซึ่งมีพระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะอยุธยาตอนปลาย และแหล่งโบราณคดีวัดน้อยวรลักษณ

5. แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณบ้านวังไทร อยู่ในเขตตำบลวังไทร อำเภอลอง จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองวังไทรซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำปิงทางด้านตะวันตก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่มีการพบซากวัตถุกระจายอยู่ตามทุ่งนาชาวบ้าน ภายในวัดอัมพพารามได้มีพิพิธภัณฑสถานพระเกียรติวัดอัมพพาราม ซึ่งเป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุจำนวนมากที่พบภายในเขตชุมชนโบราณบ้านวังไทร

6. แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณบ้านวังแหม อยู่ในเขตตำบลวังแหม อำเภอลอง จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันออก เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่ปรากฏแหล่งโบราณคดีอยู่ภายในวัดจันทร์าราม ซึ่งมีพระพุทธรูปปูนปั้นและวิหารศิลปะอยุธยาตอนปลาย

7. แหล่งโบราณคดีในเขตชุมชนโบราณบ้านสลกบาตร อยู่ในเขตตำบลสลกบาตร อำเภอลำลูกขัน จังหวัดน่าน เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แต่ปรากฏแหล่งโบราณคดีอยู่ภายในวัดสิงคาราม ซึ่งมีพระพุทธรูปปูนปั้นและซากวิหารศิลปะอยุธยาตอนปลาย

4.2 ผลจากการบูรณาการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร

การศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้มีการวางแผนงานในการจัดการองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อสร้างองค์ความรู้ในแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรร่วมกัน โดยให้มีการคัดเลือกยูวีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในชุมชนโดยรอบแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ของแหล่งโบราณคดี นอกจากนี้ยังเป็นสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนให้มีการอนุรักษ์ดูแลแหล่งโบราณคดี

กระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ความรู้ของกลุ่มยูวีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีการแบ่งข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ และการรวบรวมองค์ความรู้ เพื่อที่จะนำมาสู่

การตั้งหัวข้อของคำถามให้มีเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีดังที่ได้เสนอไว้แล้วในเรื่องของ สาเหตุชื่อและที่มาของแหล่งโบราณคดี สถาปนามิศาสตร์ทางกายภาพของแหล่งโบราณคดีนี้เป็นอย่างไร

ในปัจจุบันแหล่งโบราณคดีมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร ด้วยเหตุนี้กระบวนการศึกษาวิจัยจึงต้องทำการตรวจปัญหาสภาพภูมิทัศน์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้กลุ่มยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถทราบถึงข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และแหล่งโบราณคดี โดยถือเป็นการฝึกให้กลุ่มยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจัดการข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และข้อมูลเชิงสังคมศาสตร์เพื่อนำมาประกอบการทำงานโครงการวิจัย โดยจากกระบวนการทำงานของโครงการ วิจัยที่ได้วางแผนการทำงานจะมีการสืบค้นข้อมูลการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งโบราณคดี การลงพื้นที่สัมภาษณ์ แล้วนำไปสู่การรวบรวมองค์ความรู้ การสรุปและการตรวจสอบขององค์ความรู้ เมื่อยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับคณะผู้วิจัยดำเนินเรียบเรียงในแต่ละกระบวนการแล้วก็ได้มีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการขึ้นเพื่อหาจุดต่อของผลการศึกษาในแต่ละครั้ง ตามแต่ละวัตถุประสงค์ต่อไป โดยในขั้นตอนของวิธีการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร

การจัดการประชุมเพื่อชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ ในการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญในด้านประวัติศาสตร์และอื่นๆ ซึ่งยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยเพื่อนำองค์ความรู้ทั้งสองไปใช้ในกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยมียูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน ซึ่งมีคณะผู้วิจัยเป็นผู้ให้คำแนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด ในท้ายที่สุดจึงได้ผลการวิจัยในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรทั้งหมด 5 ข้อด้วยกัน นับว่ามีประโยชน์มาก

ปัญหาและอุปสรรคกับข้อเสนอแนะจากกระบวนการเรียนรู้มาจากการร่วมกันประมวลผลและวิเคราะห์ร่วมกันของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับคณะผู้วิจัยคือ ในการรวบรวมองค์ความรู้ประโยชน์ที่ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้รับจากการทำกิจกรรมที่เป็นฐานข้อมูลในการศึกษา รวมทั้งเป็นการวางกรอบให้การศึกษาที่มีหัวข้อและเนื้อหาที่ชัดเจน ทำให้กระบวนการศึกษาที่จะเริ่มดำเนินการสามารถดำเนินไปได้ โดยปราศจากอุปสรรคและปัญหาในการขาดข้อมูลที่

จะนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อไปในการสืบค้นข้อมูลและรู้จักการนำหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ให้ถูกกับกระบวนการวิจัยในหัวข้อต่าง ๆ ได้ตามจุดประสงค์ของแต่ละหัวข้อที่กำหนดไว้ การฝึกนี้ทำให้ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นรู้จัก คิด วิเคราะห์ แยกแยะ ในหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดึงเนื้อหาในหลักฐานและข้อมูลมาใช้ในการวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4.3 ผลจากกระบวนการการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายในชุมชน

จากวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเรื่องนี้ ที่ต้องการให้ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรโดยเพื่อนำองค์ความรู้ทั้งสองที่ได้มานำไปสู่กระบวนการการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร โดยมียูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน ซึ่งมีคณะผู้วิจัยเป็นผู้ให้การแนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด ในท้ายที่สุดจึงได้ผลการวิจัยในส่วนของกระบวนการการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรทั้งหมด 2 ข้อด้วยกัน ซึ่งประโยชน์ปัญหาและอุปสรรคกับข้อเสนอแนะจากกระบวนการเรียนรู้้นี้มาจากการร่วมกันประมวลผลและวิเคราะห์ร่วมกันของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับคณะผู้วิจัย

กิจกรรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยการมีส่วนร่วมของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายในชุมชน เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างมากของโครงการวิจัยนี้ เพราะเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งได้จัดขึ้น ณ แหล่งโบราณคดีทั้ง 7 แห่ง ได้แก่ แหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณเมืองบางพาน-บ้านพรานกระต่าย แหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณเมืองไตรตรึงษ์ แหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณเมืองคณฑี แหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณบ้านวังไทร แหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณบ้านวังแหม แหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณบ้านสลกบาตร และแหล่งโบราณคดีในชุมชนโบราณบ้านแสนตอ

โดยใช้เวลาจัดกิจกรรมแต่ละ 1 วัน ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ การพัฒนาแหล่งโบราณคดี การแลกเปลี่ยนความรู้ในเชิงวิชาการผ่านงานการศึกษาของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักวิชาการ นักปราชญ์ท้องถิ่นและที่สำคัญคือ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยใช้วิธีโดยการให้ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการทำความสะดวกสบายปฏิบัติที่ครอบแหล่งโบราณคดี การฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการนำความเชื่อทางศาสนาพุทธและพราหมณ์อันเป็นพื้นฐานความเชื่อของคนในพื้นที่มาจัดกิจกรรมพิธีสืบทอดแหล่งโบราณคดี ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและ

คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันประมวลและวิเคราะห์ผลการวิจัย อันประกอบด้วยประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรคกับข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรและสังคมท้องถิ่นโดยรวม สำหรับการนำข้อมูลที่ได้จากการ ศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ คณะผู้วิจัยจึงแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน คือ การนำเสนอข้อเสนอแนะต่างๆ ในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยมีความเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้องเป็น 3 ส่วนสำคัญ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานหรือการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความจำเป็นที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องสนับสนุนและเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องในแหล่งโบราณคดีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่ชาวบ้าน มีการประสานงานกับหน่วยงานหลายฝ่ายและทุกครั้งที่จัดอบรม เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเพื่อให้รัฐมีส่วนร่วมในการหาทางออกให้กับประชาชน มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคต่างๆ ให้ทั่วถึง เช่น ถนน แสงสว่าง ป้ายข้อมูล ป้ายบอกทาง การซ่อมบำรุงหรือบูรณะ เป็นต้น

ควรมีการจัดทุนหมุนเวียนที่เกิดจากภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาช่วยเหลือ ในการจ้างชาวบ้านเข้ามาดูแลความสะอาด รักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวตามแหล่งโบราณคดีและสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมยุวมัคคุเทศก์หรือสนับสนุนเงินทุนในการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่ชุมชน ขอความร่วมมือกับมัคคุเทศก์ที่นำนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม โดยให้อธิบายความรู้และความสำคัญของแหล่งโบราณคดีอย่างครบถ้วนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งโบราณคดีที่มีต่อท้องถิ่นและที่สำคัญคือ กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในชุมชน จัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกให้กับนักเรียน อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ที่ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีให้กับประชาชน เด็กหรือเยาวชน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนใน ชุมชน เพื่อการ

เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านประวัติศาสตร์และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีมีการจัดประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างจริงจัง จัดสภาพภูมิทัศน์แหล่งโบราณคดีให้เหมาะสม มีการจัดทำหนังสือหรือสื่อภาพเคลื่อนไหว ผู้นำชุมชนเองต้องแสดงบทบาทนำในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี ให้ความรู้ชาวบ้านในการคอยสอดส่องดูแลช่วยเจ้าหน้าที่และจัดกิจกรรมในลักษณะการท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งโบราณคดีโดยชุมชนร่วมมือกัน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งควรร่วมมือและประสานงานกับกรมศิลปากร ในการเฝ้าระวังการบุกรุกและทำลายแหล่งโบราณคดีช่วยดูแลทำความสะอาดโบราณสถานให้สะอาด เรียบร้อย และพัฒนาภูมิทัศน์ กำหนดวิสัยทัศน์ในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรดำเนินการขยายเครือข่ายในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีเพิ่มมากขึ้น และนำเครือข่ายนั้นมาร่วมมือกันในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีตำบลนครชุม นำมาเป็นทุนทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อมารับใช้ชุมชนท้องถิ่น โดยการพัฒนาด้านการส่งเสริมอาชีพจากแหล่งโบราณคดีที่มีอยู่ในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยตามโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชร” ซึ่งได้รับสนับสนุนการวิจัยงบประมาณปี 2559 จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สรุปแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรจากการมีส่วนร่วมของยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายชุมชน ทั้งจากการสัมภาษณ์และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรส่วนหนึ่งพบว่า แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งโบราณคดีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ชุมชนมีความต้องการที่จะให้มีการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีให้กับประชาชน เด็กหรือเยาวชน ให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งโบราณคดีให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว และการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านประวัติศาสตร์และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี

ส่วนแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งโบราณคดีในเชิงนโยบายและการสนับสนุนจากภายนอก ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดอบรมยุวมัคคุเทศก์ หรือสนับสนุนเงินทุนในการวิจัย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่ชุมชน และสถาบันการศึกษาในชุมชนควรจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์

ท้องถิ่น หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกให้กับนักเรียน ซึ่งสมควรที่จะได้รับการศึกษาวิจัยต่อยอดองค์ความรู้และแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในโครงการที่ผ่านมา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงรูปธรรมหรือในเชิงปฏิบัติอย่างสูงสุดแก่ชุมชนท้องถิ่น แก่ประชาชน ทุกคน และต่อประเทศชาติ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะคือ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับการนำองค์ความรู้และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกำแพงเพชรที่มีการปฏิบัติการร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในการร่วมมือกันการพัฒนาแหล่งโบราณคดีมาเป็นแม่แบบที่จะสร้างองค์ความรู้ในลักษณะเดียวกันกับแหล่งโบราณคดีอื่นๆ ด้วย ก่อนที่แหล่งโบราณคดีเหล่านี้จะถูกทำลายโดยปราศจากความรู้ความเข้าใจ โดยดำเนินการศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีที่ประยุกต์ใช้เสริมหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษา สำหรับนักเรียน นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและความภาคภูมิใจนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการดูแลและอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นและประเทศชาติแบบมีส่วนร่วมให้คงอยู่สืบไป และเพื่อสร้างองค์ความรู้และสร้างความภาคภูมิใจ สำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (Reference)

- กรมศิลปากร. (2542). **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 3**. กรุงเทพมหานคร : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ธีระวัฒน์ แสนคำ. (2555). พิพิธภัณฑสถานวัดปรางสาท กำแพงเพชร. **เมืองโบราณ**. 38(2), 25-34.
- บริษัท นอร์ทเทิร์นชั่น (1935) จำกัด. (2544). “รายงานการขุดค้นเพื่อศึกษาชั้นดินบริเวณเมืองไตรตรังซ์และบูรณะเสริมความมั่นคงเจดีย์วัดวังพระธาตุ ตำบลไตรตรังซ์ อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร”. เอกสารรายงานเสนอสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 5 สุโขทัย.
- บริษัท ปรียะธุรกิจ จำกัด. (2548). รายงานการขุดแต่งทางโบราณคดีและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์โบราณสถานนางทอง ตำบลเขาคีรีส อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. รายงานเสนออุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2526). **เที่ยวเมืองพระร่วง**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของ
คุรุสภา.

พระราชวชิรเมธี และคณะ. (2555). **รายงานการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณ
ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร**. อัญญา : สถาบันวิจัย
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลลิตรา พงษ์เทียน. (2532). “การศึกษาชุมชนโบราณเมืองบางพาน ตำบลเขาคีรีส อำเภอพราน
กระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี
สมัยประวัติศาสตร์** มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2552). **เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ.

สร้อยดี อ่องสกุล. (2552). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). (2555). **กำแพงเพชรมาจากไหน?**. กรุงเทพฯ : โรงเรียนสตรีวิทยา
จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ วัดพระบรมธาตุ พระอาราม
หลวง.

สายันต์ ไพเราะญัตติ. (2547). **การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑ์ : แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ : โครงการ
เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

แสง มนวิฑูร, ร.ต.ท. (แปล). (2515). **ชินกาลมาลีปกรณ์**. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานาภิณกิจศพ
นางทองคำ สุวรรณิชกุล.